

معرفی کتاب

مجید قربانی^۱

عنوان لاتین: The Concept of Culture : A History and Reappraisal

نویسنده: Martyn Hammersley

عنوان فارسی: مفهوم فرهنگ؛ تاریخچه و ارزیابی

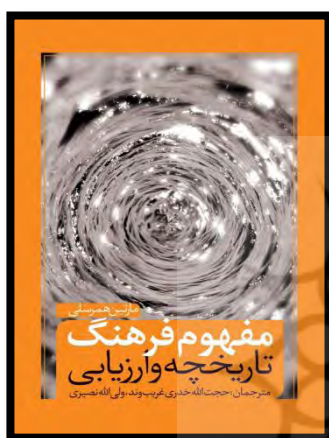
مترجمان: حجت‌الله خدیری غریب‌وند و ولی‌الله

نصیری

ناشر: نقد فرهنگ

سال انتشار: ۱۴۰۰

صفحات: ۱۷۴

فرهنگ از مفاهیم پرکاربرد علوم اجتماعی است؛ این در حالی است که در سده‌های اخیر، همواره مفهوم فرهنگ چالش برانگیز بوده است. متداول‌ترین شیوه استفاده از آن امروزه تا حدودی با سایر عبارات مانند «سنت»، «تمدن»، «رسم»، «اسطوره»، «چشم‌انداز»، «جهان‌بینی»، «ایدئولوژی»، «گفتمان» و «عادت‌واره» همپوشانی دارد؛ اینها به هیچ عنوان به طور مستقیم، هم‌معنا نیستند، بلکه در فرهنگ‌واژگان علمی اجتماعی، رابطه‌ای نزدیک هرچند اندکی تیره و مبهم با «فرهنگ» دارند. در کتاب مفهوم فرهنگ؛ تاریخچه و ارزیابی ابعاد جدیدی از این مفهوم تبیین و تشریح شده است. در پشت جلد کتاب آمده است «کمتر مفهومی به اندازه «مفهوم فرهنگ» در حوزه علوم اجتماعی، در معرض تفسیرها و تعبیرهای گوناگون بوده است. از این رو، می‌توان

۱. کارشناسی ارشد مردم‌شناسی. رایانامه: ghorbanimajid@gmail.com

۲۰۰ ❖ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

گفت مفهوم فرهنگ نه تنها دشواری‌های زیاد به بار آورده است، بلکه به سبب تنوع و وسعت معنا ایجاد وحدت نظر بر سر گستره موضوعی آن مسیر نشده است. با این حال، در هر دوره کوشش‌های تازه‌ای برای طرح دوباره مفهوم فرهنگ و مسائل آن به کار بسته شده است و حتی برخی از نظریه‌پردازان بر این باورند که می‌توانند حوزه‌ی مسائل فرهنگی را در چارچوب رشته‌ای دانشگاهی و علمی مهارکنند و به نظم درآورند»

این کتاب ضمن ریشه‌یابی مفهوم فرهنگ، چهار مفهوم متفاوت «پرورش زیبایی‌شناسانه»، «توسعه‌ای»، «فرهنگ به‌مثابه شیوه‌های متمایز زندگی» و «فرهنگ به‌مثابه معناسازی»؛ را در تاریخچه طولانی و پیچیده فرهنگ بازنمایی و تبیین می‌کند. به دنبال آن، اینکه مفهوم فرهنگ چگونه در زمینه‌های متفاوت گسترش یافته است، مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه، مفاهیم مرتبط با فرهنگ اعم از جامعه‌شناسی فرهنگی، مطالعات فرهنگی، محرومیت فرهنگی، چندفرهنگی، فرهنگ دیجیتال و تضاد فرهنگی از دیدگاه‌های مختلف مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. در بخش پایانی کتاب، رابطه بین استفاده از مفهوم فرهنگ در علوم اجتماعی و نقش آن در ارزیابی مباحث در خصوص اینکه زندگی ارزشمند کدام است، جامعه آرمانی کدام است، دگرگونی جوامع به چه شیوه‌ای تغییر می‌کند، و اینکه آیا رسوم و فعالیت‌های مردم‌نهاد یا قومی - قبیله‌ای درست یا غلط (و مانند آن) هستند، به اختصار مورد بحث قرار می‌گیرند.

مارتین همرسلی جامعه‌شناس بریتانیایی است که انتشارات اصلی او به‌طور اختصاصی، در زمینه روش‌شناسی تحقیق اجتماعی و مسائل فلسفی در علوم اجتماعی فعالیت می‌کند. اثر حاضر، حاصل پژوهش ایشان در زمینه مفهوم فرهنگ است که ابعاد جدیدی از این مفهوم را تبیین کرده است. این کتاب در پنج فصل تدوین شده است. در فصل اول با عنوان «سخن آغازین» نویسنده ضمن تأکید بر اینکه واژه «فرهنگ» در علوم اجتماعی کاربرد فراوان دارد و معانی گوناگونی که برای آن در نظر گرفته می‌شود چندان آشکار نیست، تاریخچه این اصطلاح را به‌طور خلاصه تبیین می‌کند و چگونگی استفاده از آن در علوم اجتماعی را مورد بحث قرار می‌دهد.

معرفی کتاب ❖ ۲۰۱

در فصل دوم با عنوان «مفهوم مجزا از فرهنگ: مفهوم زیباشناختی و توسعه‌ای» نویسنده دو مفهوم اساسی فرهنگ را - که مجزا تلقی می‌شوند - مورد بررسی قرار می‌دهد. یک مفهوم بر ترویج زیباشناختی و دیگری، بر مفهوم توسعه‌ای فرهنگ که مشخصه انسان‌شناسی قرن نوزدهم میلادی است، تمرکز می‌کند. علاوه بر این، شرح مختصری از ایده‌های مرتبط با فرهنگ و جامعه که بعدها مشخصه‌های آن رشته تبدیل شده‌اند ارائه می‌شود.

عنوان فصل سوم کتاب «مطالعات فرهنگی و فرهنگ در جامعه‌شناسی» است که به تبیین روش‌های گوناگون استنباط مفهوم فرهنگ در جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی می‌پردازد. کاربرد مفاهیمی همچون خرده‌فرهنگ، ضدفرهنگ، فرهنگ سازمانی و فرهنگ شغلی در جامعه‌شناسی آنگولامریکایی قرن بیستم میلادی بررسی می‌شود. علاوه بر این، برخی از تحولات اخیر در جامعه‌شناسی فرهنگ و چندین نسخه از جامعه‌شناسی فرهنگی تشریح می‌شوند.

فصل چهارم با عنوان «مشکلات در مفهوم فرهنگ و یک اصلاح پیشنهادی» به موضوعاتی در زمینه فرهنگ، می‌پردازد. واژه فرهنگ «به کلیه زمینه‌ها و منابع در دسترس و متعلق به عاملی مشخص (فردی یا جمعی) که در نقطه عمل باشند اطلاق می‌شود». این زمینه‌ها و منابع در درجات و از جنبه‌های مختلف شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با زمینه‌ها و منابع دیگر عوامل دارند، واژه فرهنگ نیز به زمینه‌ها و منابعی اشاره می‌کند که توضیح و نتیجه مربوط به هم دارند.

در نهایت، فصل پنجم با عنوان «سخن پایانی» بر ارزش مفهوم فرهنگ تأکید می‌کند و با توجه به اینکه کاربرد علمی این مفهوم همواره با ارزیابی‌های عملی (ارزیابی محصولات ادبی، هنری یا رسانه‌ای، یا ارزیابی افراد، نهادها، گروه‌ها یا جوامع) همراه بوده است، ضمن جمع‌بندی فصول قبلی، به ارائه پیشنهادها در این زمینه می‌پردازد.

این اثر حاصل تلاش و ترجمه دو تن از پژوهشگران علاقه‌مند در حوزه فرهنگ، آقای دکتر حجت‌الله خدروی غریب‌وند و ولی‌الله نصیری است که در حال حاضر عضو هیئت علمی دانشگاه شهرکرد هستند. امید است این اثر که به شکاف‌های دانشی در حوزه فرهنگ پرداخته است، مورد توجه علاقه‌مندان فرهنگ و بویژه فرهنگ ایرانی،

❖ ۲۰۲ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

بومی و عامیانه قرار گیرد و از آن به عنوان اثری که جنبه‌های نظری در زمینه فرهنگ را تبیین کرده است، بهره برده شود.

کتاب «مفهوم فرهنگ؛ تاریخچه و ارزیابی»، نوشته «مارتین همسلی» با ترجمه آقای دکتر «حجت‌الله خدري غریب‌وند» و آقای دکتر «ولی‌الله نصیری» و ویراستاری سرکار خانم مهندس مرضیه بابادائی سامانی در ۱۷۴ صفحه، شمارگان ۵۰۰ نسخه و قیمت ۵۵ هزار تومان به همت نشر نقد فرهنگ در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است.

فرهنگ‌های ایران

شماره ۶۷ زمستان ۱۴۰۰

